

LITTERATUR

SUMNER WELLES OM PALESTINAPROBLEMET¹

Bland amerikanska statsmän och politiska skriftställare intar Sumner Welles en särställning genom sitt klara och skarpa omdöme, sina vidsträckta kunskaper och sin förtrogenhet med praktisk utrikespolitik. Det är ej för intet Welles i nära 30 år varit i den amerikanska utrikesförvaltningens tjänst, till sist som understatssekreterare, d. v. s. vice utrikesminister. Såsom personlig vän till Roosevelt — tillhörande samma samhällsklass, New Englands gamla familjer, med samma uppfostran och bakgrund — stod Welles presidenten särskilt nära i arbetet och var vid många tillfällen hans speciella förtroendemän i utrikespolitiska frågor. Det förtroliga förhållandet mellan dem fortbestod även sedan Welles 1943 lämnat understatssekreterareposten på grund av intriger och till följd av sin närmaste chefs, Cordell Hulls, tillskyndan.

Innan kriget avslutats och medan Roosevelt ännu levde, utgav Welles på sommaren 1944, ett år efter sitt avsked, en bok »Time for Decision», på svenska »Nu eller aldrig», i vilken han gav en framställning av händelseförloppet sedan Versaillesfreden och en analys av den Rooseveltska utrikespolitiken, särskilt under den närmaste tiden före krigets utbrott och under krigsåren. Ehuru denna framställning helt naturligt är rätt starkt apologetisk, underlåter Welles icke att framkomma med kritik och att göra sina egna personliga åsikter gällande, åsikter, vilkas riktighet den följande utvecklingen ådagalagt. Han beklagar sålunda, att Washington icke i ett tidigare skede av kriget utnyttjade de övriga förbundna makternas beroende av Amerika till att få fastslaget riktlinjerna för lösande av efterkrigstidens problem. Och han gör vidare gällande, att det efter krigshändelsernas upphörande skulle visa sig lönlöst att omedelbart försöka träffa en överenskommelse, och att en övergångsperiod måste följa, under vilken man så att säga empiriskt skulle söka sig fram till en bestående nyordning i världen.

Två år senare publicerade Welles ett nytt utrikespolitiskt verk: »Where are we heading?» Det är en vittomfattande, men samtidigt ingående undersökning av det allmänna internationella läget och de aktuella problemen i olika delar av världen, närmast ur synpunkten av amerikansk utrikespolitik. Welles sparar där icke på bestämda, delvis mycket skarpa omdömen om vad som skett under de senaste åren. Sålunda uttalar han om Pariser fredskonferensens arbete, att de fredsavtal, som där slötos med Italien, Finland, Ungern och Rumänien, inneburo ett flagrant förnekande av Atlantdeklarationens principer; genom att medverka till dessa fördrag valde Förenta Staternas

¹ Sumner Welles: We need not fail — Houghton, Mifflin Company, Boston 1948.

Litteratur

regering, säger Welles, att intaga en ståndpunkt dikterad av makt-politiska synpunkter och knäsvag opportunist med kränkning av tidigare högtidliga utfästelser — främst Atlantdeklarationen, om vars tillkomst Welles, som var med vid konferensen mellan Churchill och Roosevelt i augusti 1941, lämnar upplysningar av stort historiskt intresse.

Sumner Welles är realist med klar blick för det föreliggande dagslägets möjligheter, men han är samtidigt en man med utpräglat sinne såväl för den praktiska betydelsen som för det ideella värdet av moraliska faktorer. Det finns hos honom i det avseendet en övertygelse som, trots den avmätta och sakliga, nästan kalla framställningen, stundom blir till djupt patos. Med särskild tydlighet framträder detta i hans sista, tidigt i somras publicerade arbete: »We need not fail», en studie av Palestinaproblemet.

Det råder för Welles intet tvivel om, att det judiska folket, på grund av sin historia och de lidanden det fått utstå, har en ovillkorlig rätt till ett hem i det Heliga Landet. I Balfourdeklarationen ser han en judarnas Magna Charta. Genom att president Wilson på Amerikas vägnar gav densamma sin anslutning och genom att deklarationen sedermera omfattades av Nationernas Förbund, då Palestinamandatet tillkom, skapade den en högtidlig internationell utfästelse om att en bofast judisk nation skulle få sitt hem och en egen statsbildning i det Heliga Landet. Deklarationens något vaga uttryck om ett nationellt hem har från första stund enligt Welles haft en stats- och folkrättslig innebörd. Han anför ett offentligt uttalande, som Lloyd George, Englands premiärminister vid deklarationens utfärdande, senare avgav, då mandatförvaltningen skulle ordnas. Enligt detta hade visserligen deklarationen »föranletts av propagandaskäl» för att vinna judarnas, särskilt de amerikanska judarnas, sympatier för de allierades sak i det första världskriget. Men det slutliga syftet var dock, att Palestina en gång skulle bli en judisk stat.

Welles understryker de framsteg Palestina mellan världskrigen gjorde tack vare judisk immigration, judiskt kapital och judiskt initiativ, men han framhåller även, huru själva framstegen måste skapa utomordentliga svårigheter och spänning mellan de båda stolta elementen i det Heliga Landet.

Blott flyktigt berör Welles utvecklingen på 20-talet och den engelska förvaltningens åtgärder, som han anser ha saknat klar linje och verklig vilja att förstå Balfourdeklarationens innebörd, och han förbigår de ansträngningar, vilka också från Nationernas Förbunds sida gjordes för att övervinna svårigheterna och utjämna konflikterna, t. ex. i anledning av arabernas övervåld mot judarna 1929 vid den s. k. Klagomuren i Jerusalem — ett mellanfall, som i rådet upptogs av representanten för en av de nordiska staterna.

Hitlers raspolitik och de namnlösa lidanden judarna genom den utsattes för kom emigrationen till Palestina att växa till en massinvandring, som ytterligare skärpte den konstanta krisen och föranledde upprepade svårartade upplopp och oroligheter, ända därefter att regeringen i London slutligen 1939 såg sig föranlåten att till

sjuttiofemtusen begränsa antalet invandrare, som överhuvud skulle få komma in — en åtgärd, vilken av Nationernas Förbunds mandatkommission direkt ogillades. Welles redogör för 30-talets fruktlösa försök att finna utvägar ur konflikten genom rundabordsöverläggningar mellan judar och araber, genom brittiska undersökningskommissioner och uttalanden i vitböcker, som utmynnade i den s. k. Peel-rapportens nedslående konklusion, att de förpliktelser Storbritannien åtagit sig gentemot araber och judar hade visat sig innebära oförsönliga motsatser och att det var omöjligt att i ett odelat Palestina skapa ett hem för det judiska folket och samtidigt tillmötesgå arabernas krav på självstyre.

Det andra världskriget gjorde Palestina till en brännpunkt för stormakternas, icke blott de mot varandra kämpande utan även de sinsemellan förbundna makternas, stridiga intressen. Det är hela ställningen i den Närmare Östern det gäller. För de bägge anglosaxiska makterna liksom för Europa utgör oljan från denna del av världen ett livsintresse, medan samtidigt Ryssland kastar lystna blickar på Främre Orienten, och dess expansionssträvanden i denna riktning framträda alldeles ohöljt. Från att i främsta rummet hava inneburit en mera lokalt betonad konflikt mellan judar och araber, har Palestinafrågan visat sig vara ett internationellt problem av världspolitisk bärvidd.

Welles betonar Roosevelts positiva inställning till zionismen, och omnämner en plan, som presidenten i samtal med Welles utvecklade om att sammanföra ett självständigt Palestina med de närliggande arabstaterna i en politiskt och ekonomiskt stark union. Full klarhet om Roosevelts Palestinapolitik ger dock ej heller Welles' bok, särskilt ej om Roosevelts överläggningar med Ibn Saud i Egypten omedelbart efter Jaltakonferensen.

I varje fall fastslogs icke mellan makterna någon definitiv linje under det andra världskriget, och vid dess slut var Palestinafrågan om möjligt än mera hopplöst invecklad, Storbritanniens svårigheter ändå större och motsättningarna ändå mera oöverkomliga än förr. Welles ställer sig synnerligen kritisk inför det uttalande, varigenom president Truman på sensommaren 1945 sökte förmå Londonregeringen att omedelbart tillåta hundratusen judiska flyktingar från Europa att invandra. Det var enligt Welles en inrikespolitisk åtgärd för att taga ett propagandavapen ur händerna på Dewey och det republikanska partiet. Genom att uttalandet icke stöddes av amerikanska utfästelser om ekonomisk hjälp eller stöd för upprätthållande av fred i Palestina blev det enda resultatet att irritera Storbritannien och framkalla en fullkomligt onödig spänning mellan London och Washington. Icke mindre skarp är Welles i sitt omdöme om den politik, vilken vid en del andra tillfällen, särskilt efter Palestinafrågans överlämnande till FN, följts av Washingtonregeringen, som han anser ha saknat såväl fast övertygelse om de etiska värden Palestina representerar som förståelse för problemets vittgående, allmänt politiska innebörd.

De åtgärder, som vidtogos dels av den engelska, dels av den ameri-

kanska regeringen eller av båda gemensamt, ledde till intet resultat, tills slutligen regeringen i London i februari 1947 förklarade sig icke vara i stånd att lösa Palestinafrågan, utan överlämnade den till FN, och därpå i december samma år meddelade, att England skulle uppgiva mandatet den 14 maj 1948 och draga bort sina trupper från Palestina. Från den stund Londonregeringen lagt frågan i FN:s händer, var FN den enda institution, som kunde bestämma över Palestinas öden. Detta innebar emellertid för de ledande makterna, närmast för säkerhetsrådet, ett ökat direkt ansvar.

Det är uppenbart, att zionisterna själva och andra anhängare av zionismens idé ursprungligen fänkt sig, att det Heliga Landet skulle bliva en självständig stat, omfattande tvenne nationaliteter, men en stat, där tack vare immigrationen judarna skulle komma i majoritet och få det dominerande inflytandet. Också Welles omfattade tidigare denna åsikt, men småningom och motvilligt kom han på grund av förhållandenas utveckling till den bestämda uppfattningen, att någon form av landets uppdelning är den enda möjliga lösningen på ett annars olösligt problem. Det är icke heller utan intresse, att en del sådana judar, som länge varit motståndare till zionismen, såsom t. ex. Arthur Sulzberger, utgivaren av New York Times, numera kommit till den åsikten, att en uppdelning av Palestina är den enda framkomliga vägen till en lösning av efterkrigstidens judeproblem.

I enlighet med denna uppfattning gillar Welles i stort sett Sandström-kommitténs förslag och det beslut FN:s generalförsamling den 29 november 1947 fattade om skapande av tvenne stater i Palestina, en judisk och en arabisk. Däremot beklagar han, att säkerhetsrådet icke vidtagit åtgärder för att med maktmedel genomföra beslutet, trots att resolutionen uttryckligen uppmanat därtill och givit direktivet att rådet, i enlighet med art. 39 i FN:s stadga, borde betrakta varje försök att med våld ändra den fastslagna planen »såsom ett hot mot freden, ett fredsbrott eller en angreppshandling». Under hänvisning till Irankonflikten 1946 och till frågan om Triest följande år motiverar Welles i en synnerligen intressant utredning uppfattningen, att säkerhetsrådet också i fallet Palestina äger befogenhet att skrida till tvångsåtgärder.

Eftersom det var klart, att brittiska trupper ej vidare skulle komma att upprätthålla ordningen i Palestina, borde enligt Welles' mening säkerhetsrådet omedelbart ha givit i uppdrag åt sitt militära stabsutskott att för ordningens upprätthållande och delningsbeslutets genomförande sätta upp en truppstyrka, bildad av förband från mindre staters reguljära arméer — han nämner i detta avseende särskilt Brasilien, Mexiko, Nederländerna, Belgien, Sverige och Norge. Kostnaderna skulle ha bestritts av stormakterna. Följden av säkerhetsrådets underlåtenhet har blivit »anarki, kaos och ökad blodutgjutelse» och har fört med sig i släptåg en skärpning av motsättningen mellan stormaktsgrupperna, som kan utlösa ett nytt världskrig.

Vad Welles rekommenderar, är omedelbart och allmänt erkännande av staten Israel, upphävande av embargot på vapenleveranser till

dess regering och genomförande av delningsbeslutet med effektiva maktmedel.

Palestinafrågan som internationellt problem har en räckvidd långt över enbart arabiska och judiska intressen — en synpunkt som Welles tydligt och klart understryker och som på sätt och vis anger konklusionen av hans framställning. Att skapa en livskraftig judisk stat betyder i Welles' ögon att upprätta ett bålverk för västerländsk demokrati och västerländsk kultur i Främre Orienten. Ett misslyckande skulle betyda ett försvagande av västmakternas ställning i världspolitiken och vore samtidigt ett uppenbart bevis på FN:s maktlöshet och ett dråpslag för dess framtida möjligheter, på samma sätt som Nationernas Förbunds inaktivitet inför den japanska invasionen av Mandschuriet 1931 betecknade Förbundets begynnande nedgång och förlusten av dess auktoritet.

Welles bedömer Palestinaproblemet utgående från sin övertygelse om riktigheten av zionismens idé. Det är därför naturligt, att arabernas synpunkter icke kommit att framhållas i boken. Man kunde måhända även invända, att han i någon mån underskattat de svårigheter, som mött Londons och Washingtons Palestinapolitik, såväl på grund av de lokala förhållandena i det Heliga Landet som med hänsyn till det allmänna världsläget. Med erfarenheterna från Lake Success inför ögonen kan en skeptiker även vara böjd för att anse honom tillmäta FN och dess praktiska möjligheter alltför stor betydelse i världspolitiken. Men i stort sett är hans bok en synnerligen klar och övertygande framställning av ett bland dagens mest brännande, svårartade och farliga internationella problem.

Welles' framställning omfattar ej de senaste månadernas händelser, varken krigsoperationerna, terrordåden eller den vapenvila, som greve Folke Bernadotte mot all förmodan lyckades åstadkomma. Boken är avslutad innan dennes mission viddtog och kan därför ej redogöra för de möjligheter hans sega, offervilliga och målmedvetna insats syntes erbjuda att trots konflikter och svårigheter leda till avspänning och problemets lösning. Den djupa tragiken i det öde, som avbröt den kloke och varmhjärtade medlarens modiga ansträngningar, vilka icke fingo ett så effektivt stöd från FN:s sida, som läget skulle fordrat, är ägnad att ytterligare understryka nödvändigheten av resoluta åtgärder. Ehuru våldsdådet i Jerusalem, för vilket greve Bernadotte föll offer, tydligen var ett verk av terrorister, och Israels regering ej kan göras ansvarig därför, råder väl knappast något tvivel om att det skadat judarnas sak. Det är att hoppas, att FN skall lyckas ingripa och att de judiska och arabiska myndigheterna på var sitt håll skola slå ned terrorismen. Men lika viktigt är, att det kommunistiska inslaget inom Sternligan blir avslöjat och att det fastslås, från vilket håll utanför Palestina ligans verksamhet inspirerats och fått sitt stöd. Mordet på greve Bernadotte kom skuggan över det Heliga Landet att tätna. Måhända skall dock hans offerdöd öppna ögonen och dämpa lidelserna på olika håll, sålunda bidragande till en uppgörelse mellan parterna och till förverkligande av det mål, för vilket han arbetade och gav sitt liv.

Hj. J. Procopé.